

Georg Kühlewind Alapítvány

Hatvannegyedik hírlevél

Alapítványunk 64. hírlevelében *Török Sándor* meséit olvashatják, melyek *A felsült óriás és a 9 csoda* című könyvben jelentek meg először, 1934-ben. A könyv második kiadását 2005-ben a Holnap Kiadó adta ki. Ebből válogattam.

Fenyő Ervin

*

A SZERENCSÉTLÉN ÉBRESZTŐÓRA

Az ébresztőórát Zrr-Crrr Klangi Klingnek hívták, de a gyárban, ahol készült, csak Klingnek becézték. Mindenki szerette, mert igen tisztességes és becsületes volt. Ő, számtalanszor kipróbálták; a kerekei, rugói olyan hajszára találtak egymással, hogy Kling soha nem vétett egy másodpercet sem.

A gyárból az órásboltba került, és itt is csakhamar megszerették. Nemcsak pontos volt, hanem kedves és csinos is. Termete talán valamivel kisebb volt a rendesnél – szerkezete négyszögletes bronzkeretben üldögélt –, s számlapja éjszaka világított. A boltban jó dolga volt, társaival hamar megbarátkozott. Voltak itt kakukkos órák meg más, mély hangú faliak, sőt egy faragott állványon állóóra is, amelynek óriási ingája méltóságteljesen sétált alá-fel – tik-tak, tik-tak –, s ha megszólalt: akár a harang! Voltak aztán ezüst és arany ruhájú zsebbe való és pirinkó kis órafiókák, amilyeneket nők viselnek a csuklójukon, akkorácskák, mint egy gomb, de büszkék és kényesek. Ezek bácsinak szólították Klinget.

Hosszú éjszakákon, amikor maguk maradtak a boltban, elbeszélgettek, és Kling ilyenkor nem titkolta, hogy szeretne már szolgálatba állani. Ő iparkodó természetű volt.

– Nincs szebb dolog az időnél! – lelkesedett Kling. – Nincsen ennél pontosabb és biztosabb valami az egész világon! És a legelőkelőbb dolog! Idő mindig volt. Mikor még nem volt föld és nem voltak tengerek s hol volt még az ember?! És idő már akkor is volt! S ha minden elpusztulna, minden, minden, az egész világ, akkor is megmaradna az idő. Jaj, alig várom már, hogy munkába álljak!

Az órásbolt pultján s a fiókokban sok rokkant és beteg óra feküdt, akik már megjárta az emberek világát. Törött bordákkal, megkínzottan heverték szanaszét.

Egy nagyobbacska zsebóra szomorúan legyintett kifecamított nagymutatójával.

– Hjjaj, nem úgy van az! Az emberek vigyázatlanok és kegyetlenek. Engem a gazdám mindig a szék hátához vág, amint este a mellényét leveti, most aztán itt fekszem kétoldali

gyulladással, sose lesz már belőlem rendes óra.

Egy másik zsebóra is nagyot sóhajtott.

– Én egy kisfiúnál szolgáltam, aki mindig kinyitotta a hátsó ajtómat és bicskával piszkálta a szerkezetemet. Csupa seb vagyok, nem tudok járni se.

Egy karkötőóra elpanaszolta, hogy először leejtették, azután meg úgy felhúzták, hogy a legfinomabb rugója megpattant.

Ó, nagyon sokat panaszkodtak szegény betegek, ámde Kling nem rettent vissza.

– Biztosan nem dolgoztatok rendesen! Majd meglátjátok, én pontos és hűséges leszek s nem is lesz semmi bajom!

Karácsony előtt nagy megtiszteltetés érte Klinget. Bársonyos kis talapzaton kitették a kirakatba.

Csakhamar gazdája is akadt. Karácsonyi ajándék lett Klingből. Egy fiatalember kapta, nagyon örült neki.

Kling három napig ott parádézott a karácsonyfa alatt. Naponta tízszer is felhúzták és berregtették rokonok, ismerősök, meg maga a gazdája. És Kling vidáman fújta mókás versikéjét:

Zrr-crr kling-klang, ébredjeteK,

Nagyemberek és gyerekek.

A kicsinyek iskolába,

Felnőtteket munka várja,

Aki lusta, nem jut sokra,

Ki az ágyból, hoppla, hoppla!

A harmadik napon este Klinget felhúzta a gazdája, hogy holnap reggel hétkor, legyen szíves, keltse fel.

A derék Kling egész éjszaka egy pillanatra nem hunyta le a szemét.

– Tiki-taki, reggel hétkor... – zümmögte –, tiki-taki, reggel hétkor, reggel hétkor... –, s egy kis lámpaláza is volt, mert hiszen ez az első komoly, hivatalos megbízatása.

Reggel, amint kismutatója a hetesre, a nagy a tizenkettősre ért, abban a pillanatban nekifogott harsány jókedvvel:

– Zrr-crr, kling-klang ébredjeteK... – gazdája ránézett az ágyból, de igazán, olyan csúnyán, mint valami gyilkosra, s azt mondta egész gorombán:

– Kuss! – és fejére húzta a paplant.

Kling megdermedt első ijedtségében! Ilyent még nem mondott neki soha senki; a gyárban és a boltban is mindig dicséretet kapott a pontosságáért. Folytatta:

– Nagy emberek és gyerekek... – gazdája most kinyúlt az ágyból, durván megmarkolta és a párnája alá dugta, sőt valami olyanfélét morgott, hogy „a fene egye meg”.

Kling lélegzet után kapkodott a párna alatt, s fájdalmasan és rekedten kiabálta:

– „A kicsinyek iskolába... Felnőtteket munka várja...” Kérem, én csak a kötelességemet teljesítem, ne tessék velem gorombáskodni – már majdnem sírt. – „Aki lusta, nem jut sokra...”

A fiatalember most ismét megmarkolta, fülénél fogva előrángatta a párna alól, és a falhoz vágta.

– „Aki lusta, nem jut sokra... Ki az ágyból, hoppla, hoppla!...” – zokogta Kling míg repült, aztán éles fájdalom hasított belé, egy kicsit gurult a földön és ájultan nyúlt el a sarokban.

Este a gazdája felhúzta, de szegény Kling nem tudott elindulni. Próbálta vonszolni a kerekeit, de hiába. Minden tagja sajgott, és láz gyötörte. A fiatalember rázni kezdte. Többször alaposan megrázta, s mindig a fülühez tartotta utána. Végre is Kling összeszedte minden erejét és elindult.

– Na, csakhogy! – mondta a fiatalember, és beigazította reggel hétre.

Szegény Kling búsan bízta magát: „Tiki-taki, reggel hétkor, tiki-taki, reggel hétkor, reggel hétkor...” Ám elkínzott tagjait alig vonszolta, és végül is – miután átvirrasztotta az egész éjszakát – reggel háromnegyed hétkor elaludt.

A fiatalember aznap elkésett a hivatalból, és mikor hazajött csúnyán összeszidta Klinget. Kézbe vette és rázta egy ideig, de Kling nem tért magához. Zsebre vágta és elvitte az óráshoz.

– Ugyan, nézzék meg ezt a vacakot – mondta –, nem akar járni!

Szegény Kling a hajszálrugója tövéig elpirult. Ő vacak?! Ő nem akar járni?!

Az órás súlyos műtétet hajtott végre rajta. Mindenféle reszelőkkel és csipeszekkel kínozták míg végre elindult.

Ezen az estén ismét beállította a fiatalember hétre. Ám Kling most már sokat szenvedett, és aki sokat szenved, az megérti a mások gyöngeségét.

– Jól van – gondolta Kling –, szeretsz aludni? Aludj! Csak félnyolckor keltelek fel, tiki-taki, csak félnyolckor, tiki-taki, csak fél nyolckor...

Reggel hétkor megszólalt benne a lelkiismeret – picikét megzörrent –, de csak félóra múlva kezdte rá a mondókáját. Ó, hol volt már a régi vidám csilingelő hangja! Rekedten zörögte:

Zrr-crr kling, klang, ébredjetek,

Nagy emberek és gyerekek.

*A kicsinyek iskolába,
Felnőtteket munka várja,
Aki lusta, nem jut sokra,
Ki az ágyból, hopp! hopp!*

A fiatalember ránézett és rémülten kiugrott az ágyból.

– Fél nyolc! Te szemtelen, te! Most kell költeni? – s rohant mosdani, borotválkozni, kapkodott jobbra-balra, elvágta az arcát, mire dühösen földhöz csapta Klinget, és elszaladt a hivatalba.

A takarítóasszony eszméletlenül találta Klinget az asztal alatt. Valahogy életre rázta, és Kling elindult, de nagyon fáradtan már és bizonytalanul.

Ezen az estén – másnap vasárnap – nyolcra állították be Klinget. Ám ő most így gondolkozott szegény: „Inkább egy kicsivel előbb, inkább egy kicsivel előbb, tiki-taki, reggel hétkor, tiki-taki, reggel hétkor, reggel hétkor.” S amint eljött a hét óra, rákezdte nagy búsán:

*Zrr-crr, kling-klang ébredjétek,
Nagy emberek és gyerekek.
A kicsinyek iskolába,
Felnőtteket munka várja,
Aki lusta, nem jut sokra,
Ki az ágyból, hopp! hopp!*

Hát, hogy a fiatalember milyen arcot vágott, azt leírni nem lehet!

– Vasárnap van, te hülye! – és felkapta, hogy odavágja.

– Jaj – sírt Kling –, jaj, jaj, nem kell azért mindjárt verekedni, hiszen itt van egy kis gomb rajtam oldalt, ha azt meg tetszik nyomni, rögtön elhallgatok! – De a fiatalember vak dühében földhöz vágta Klinget, s mert az még mindig nyöszörgött, hozzávágta a papucsát. – Ne felelj!

Kling végzete beteljesedett. A fiatalember még aznap csavargatni kezdte jobbra-balra. Rázta és csavarta. S szidta.

– Én nem tehetek semmiről – nyöszörgött Kling –, ne tessék bűnbakot keresni, nem én vagyok az oka, én jó vagyok, én csak a kötelességemet teljesítem!... – és bánatában megpattant a rugója.

Kling lelke felszállott a fényes mennyországba, ahol a Jóisten, halva szenvedéseit az emberek között, megsimogatta jóságosan és azt mondta neki:

– Ne búsulj, Kling! Kinevezlek téged ezennel a Nap ébresztőjévé!

A megdicsőült Kling azóta egy cifra kis báránnyelű csücskin üldögél és költögeti a

Napot. Nagy hivatal! És soha, de soha még panasz nem volt rá. Amint Kling megszólal, a Nap rögtön felkél és elindul útjára. Vagy hallott valaki olyant, hogy a Nap elaludt volna? Na ugye, hogy nem.

A VILLANYRENDŐR

Élt egyszer egy nagyvárosban egy kis villanylámpafiú, amolyan zsebbe való. A kis zseblámpának minden álma az volt, hogy ha megnő, villanyrendőr lesz belőle. Villanyrendőr! Istenem, olyan óriási nagy lámpa, amelyik a legforgalmasabb utcák kereszteződésénél, pont a közepén áll, magasan, fenn a levegőben, és mindenkinek parancsol. Igen– mindenkinek! Ha hatalmas szeme haragos, piros lángba borul, akkor mind megáll előtte az autók, villamosok és gyalogemberek végtelen sora, megállanak a fürge biciklisták és egyéb pékinasok, megállanak a pufogó, mérges motorosok, megállanak az óriástestű autóbuszok, amelyekről remeg a házak ablaka is – mind megállanak egyetlen intésére. Ha aztán szemének tüze sárgásra szelídül egy pillanatra és utána jókedvűen zöldet kacsint, hogy: gyerünk, gyerünk! – akkor mind elindulnak. Ó, nincs szebb és hatalmasabb úr a lámpák birodalmában a villanyrendőrnél!

A kis zseblámpa mindig, mindig erről álmodott. Otthon is ezt játszott folyton. Villanyrendőrösdit. Apja gyönyörűszál Jupiter lámpa volt, és egy filmvállalatnál előkelő állást töltött be; anyukája szelíd, fehér fényű százas égő volt, s ugyanannál a vállalatnál egy csillár közepén lakott. Jól éltek. Sokszor volt náluk fényes vendégsereg. Daliás ívlámpa-gavallérok, selyemernyős, piruló hangulatlámpa-kisasszonykákkal társasjátékot játszottak; egy idősebb röntgen és egy komoly kvarclámpa – apu barátai – csendesen politizáltak. De ők nem voltak gögősek, házuknál akárhányszor megfordult egy egyszerű, szürke fejkendős, öreg vidéki előszobacsillár – anyuka távoli rokona –, aki ósdi gyöngyöket viselt, és néhány ötvenes, sőt huszonötös égő. Ilyenkor apai nagybácsija – egy nyugdíjas mozdonyfényező –, akárhányszor barackot nyomott a kisfiú körtefejeére, és megkérdezte:

– Na, öcsém, mi leszel, ha megnősz?

– Villanyrendőr! – mondta büszkén.

A kis zseblámpafiú sokszor álldogált a körutak sarkán, és bámulta a méltóságteljes, hatalmas villanyrendőrt. A villanyrendőr észre is vette, és tetszhetett neki a gyermek hódolata, mert még parádésabban csinálta. Pirosat lövellt hatalmas szemével, és íme megtorpant az autók, villamosok egész sora. Zöldet kacsintott nekik kegyesen, és azok elindultak. Most a másik két oldalra mutatott pirosat, ott állott meg minden abban a pillanatban. Órákig tudta nézni. Hiába, legnagyobb úr a villanyrendőr, minden szem őt figyeli!

Később már beszélgettek is. A javakorabeli villanyrendőr bölcs mondásokkal oktatta, ő

pedig méltóságos úrnak szólította, később meg – amikor már bizalmasabb lett hozzá s elárulta terveit – bácsinak.

– Csak igyekezz, öcsém – intette a villanyrendőr –, a mi hivatalunk nem kicsi dolog! Tudás kell ehhez és tapintat.

A kis zseblámpa igyekezett is. Szorgalmasan tanult, és nőtt, növekedett, mígnem elérkezett az idő, és jelentkezett a villanyrendőr-sorozáson. Ügyes volt, bevették. Az öreg villanyrendőr a körútról éppen nyugalomba vonult, annak az állását kapta meg.

Büszkén és lelkesen állott ki első nap a posztjára. Balról két autóbusz jött éppen és három villamos, meg valami nyolc-tíz autó, személy és teher vegyesen. Hopp, álljunk csak meg! Feljűk fordította piros szemét... illetve... illetve csak akarta, mert a piros szeme – nem akart arra fordulni. Hanem a zöld fordult arra, s a villamosok és autók, autóbuszok nagy csilingeléssel, túlköléssel elvágattak előtte. Még fel sem ocsúdott meglepetéséből, amikor szeme most akaratlanul zöldre váltott. Valami titokzatos erő működött a fejében, és hiába, nem tudott ellenállani. Neki-nekidurálta magát: na most zöldre! – és pirosat intve, állított. Na most pirosra! – és zöldet intve, indított! S szívében mélyen megbántva és minden lelkességében megalázva vette észre, hogy az ő pillantásait, egész munkáját, egy egyenruhás ember igazgatja a túlsó sarokról! Az egyenruhás egy vasállványban csavargat valami fogantyút, és ő engedelmeskedik. Ó, hogy lelohadt minden lelkes láza! Csak állott ott fent a magasban, minden szem őt nézte, és ő fogcsikorgatva, engedelmesen váltotta a színeket. Így ment ez jó néhány napig.

Egy este azután, amint dolga végeztével hazafelé ballagott, összetalálkozott az öreg nyugdíjas forgalmi lámpával, akinek büszke hatalmát annyiszor megcsodálta. Nagybúsan elpanaszolta neki a bánatát. Az öreg lámpa nevetett, és kedves, sárgás fényével vállon veregette.

– Édes öcsém, ez nincs másképp. Hanem látod: amikor az egyenruhás a sarokról zöldet parancsol, akkor akarj te is zöldet! Amikor pedig pirosra forgat, akkor éppen abban a pillanatban, akarj te is pirosat! S hidd azt, hogy ő engedelmeskedik neked.

– De hiszen ez csalás! – kiáltotta a fiatal lámpa. – Ezzel becsapom saját magamat!

– Hhaj – nyugtatta az öreg –, ha ezen gondolkozol, akkor sose leszel boldog! – és elcsoszogott.

A fiatal lámpa sokáig forgatta a fejében a dolgot, és másnap megpróbálta. Nem ment nehezen, csak valahogy kicsit szégyellte saját maga előtt. Résen volt, figyelt az egyenruhásra, s amikor az zöldet parancsolt, ő rögtön zöldet akart; ha az odébb forgatta pirosra, abban a pillanatban már ő is pirosat akart. S az emberek, gyalogosok és sofőrök s villamosvezetők, mind csak őt lesték, őt nézték. De munkájából már hol volt a régi lélek, a régi láz!

Néhány hét múlva egészen jól belejött a dologba, s egyre büszkébb, gőgösebb lett. Már nem gondolkozott ezekről a dolgokról, csak csinálta. És újabb két hónap múlva már komolyan hinni kezdte, hogy ő parancsol az egyenruhásnak és mindenkinek. Váltotta a pirosat, s megállott előtte az autók és villamosok végtelen sora; zöldet kacsintott, és elindultak. Sőt egyszer egy kis zseblámpafiú megállott előtte hódoló csodálkozással. Istenem, mintha ő maga volna ez, az ő régi gyerekes körtefeje! – megállott, és azt mondta:

– Ó, méltóságos uram, nincs nagyobb hatalom a világon kegyednél!

S a villanyrendőr – a sarkon forgatta a fogantyút az egyenruhás – tűzpiros fényét hetykén megpederte, és leszólt a kicsinek:

– Már ez így van, kisöcsém! Én parancsolok az egész világnak!

A NEVETŐ PÉNZTÁRCA

Az utcasarkon, közel a villamosmegállóhoz, egy pénztárca feküdt. Kopott és lapos kis patkótárca volt, az imént esett ki egy katona zsebéből, aki a villamos után futott.

Néhányan elmentek mellette, észre sem vették. Egy ember újságot olvasva mendegélt, rá is lépett, és nem látta meg.

Egyszerre a mellékutcából egy rikkancs kanyarodott elé, és meglátta. Már-már lehajolt érte, amikor a körút felől egy idősebb úr jött, és az is meglátta. A rikkancs egyszerre csak úgy tett, mintha a cipőfűzőjét igazítaná, s lehajolt a tárca mellett, de érezte magán az öregúr szemét, és nem vette fel. De nem is ment tovább. A tárca körül topogott, és élénken a levegőbe bámulva füttyörészett. Gondolta, majd csak elmegy az öreg, és akkor felveszi a tárcát. Ám ugyanezt gondolta a másik is, és ő sem ment el. Arra várt, hogy a rikkancs menjen el. Két-három lépést oldalgott a tárca körül s erősen nézett kifelé a körútra, hunyorított a szemével és meregette a nyakát, mintha éppen ide várna valakit, még nagy ravaszul csóváltgatta is a fejét, hogy ej-ej, pontatlanok az emberek... és megnézte az óráját. Aztán levette a kalapját és zsebkendővel törölgette a homlokát, mintha kisebb gondja is nagyobb lenne, mint a rongyos pénztárca. De közben folyton rá-rápislogott.

Nemsokára egy asszony is meglátta a pénztárcát, majd kisvártatva egy sárgakesztyűs, bambuszbotos fiatalúr. Ők is megálltak. Az asszony a közeli kirakat elé cövekelte magát, a fiatalúr a hirdetési oszlopot tanulmányozta. De szemüket rajta tartották a pénztárcán, az alkalmas pillanatot várva, hogy felemelhessék.

Most jött még egy szemüveges ember nagy irattáskával a hóna alatt, és ő is megállott. Elkezdett alá-fel sétálni a tárca körül. Szemüvegét le-levette és megtörölgette.

Senki nem akart elmenni. A bambuszbotos fiatalúr jobb kezéről lehúzta a kesztyűjét,

hogy könnyebben és gyorsabban felemelhesse a pénztárcát, ha majd ezek elmentek.

Még rendre megállottak néhányan, s nemsokára egész csődület támadt a hitvány kis pénztárca körül, amelynek gazdája már messze járt, és valahol tán most tapintott ijedten a zsebére.

Alá-fel sétáltak és a levegőbe bámészkodtak az emberek, s lesték a pénztárcát és lesték egymást, hogy vajon a másik tudja-e már?

A pénztárca előbb elmosolyodott, de most már hangosan és csúfondárosan nevetett – ő tudta miért! –, ám ezt persze, nem hallotta senki.

Egy nagyon szigorú arcú, keménykalapos, igen-igen magas gallérú úr, szemöldökét ráncolva, peckesen lépkedett a pénztárca körül.

Most egy kis kopasz ember jött sietve. Már-már átlépett a tárcán, az utolsó pillanatban hirtelen meglátta, s villámgyorsan lehajolt és felkapta. Kapzsi, kicsi ember volt, és nem tudott várni. Ha előbb látja meg, talán lett volna még négy-ötlépésnyi ideje, hogy gondolkozzon, lassítson és körülnézzen. Ám hirtelen látta meg, és keze gyors, előregörbülő mozdulatát már nem tudta megállítani. Most nézett csak körül kezében a tárcával. Zsebre tenni már nem volt ideje, s valósággal körülvette az ellenséges tömeg. Ott állt a gyűrűben kezében a tárcával, olyan arccal, mint aki valami titkos dolgot csinál sötétben és hirtelen rágyújtják a villanyt.

– Talált tárgy? – mondta a magas gallérú úr szigorúan.

– Iiigen – hebegte a kapzsi szomorúan és elhúzva –, viszem a rendőrhöz. Beszolgáltatom. – És elindult a sarki rendőr felé.

Mentek utána a magas gallérú, a bambuszpálcás, az öregúr, a rikkancs, az asszony és mind a többiek. Mentek utána sietve és nézték kezében a tárcát. A kapzsi egyre jobban kihúzta magát, egyre gőgösebben lépkedett, s mire a rendőr elé ért, nagy büszkén állott meg előtte.

– Biztos úr – mondta szilárdan –, itt az utcasarkon ezt az erszényt találtam. Ezennel beszolgáltatom.

A rendőr bólintott.

– Nagyon helyes! Uraságod lesz szíves bediktálni a nevét és a címét! – A kapzsi megmondta a nevét és a címét. – A talált tárgyról nyugtát adok.

– Köszönöm, biztos úr! – mondta harsányan a kapzsi.

– Csak előbb hivatalosan megállapítom mineműségét és tartalmát.

– Tessék parancsolni!

Valamennyien odahajoltak a rendőr kezéhez, aki előbb lehúzta fehér kesztyűjét és zsebre vágta, aztán kinyitotta a nevető pénztárcát, amelynek legbelső rekeszében egy nadrággomb ült, egy katonai nadrággomb.

– Tartalma egy darab katonai nadrággomb – mondta a rendőr.

A kapzsi gőgösen mosolygott.

– Én nem néztem, mi van benne. Láttam, hogy talált tárgy, felvettem, és egyenesen idehoztam. Polgári kötelességemet teljesítettem.

– Nagyon helyes! – bólintott a rendőr.

– Nagyon helyes! – bólintott a magas gallérú úr is. – Tiszta beszéd.

– Úgy van! – állapította meg lelkesen a bambuszbotos. – Akármelyikünk is így cselekedett volna.

– Vannak lelkiismeretlen emberek – tódította a hölgy –, akik képesek zsebre tenni egy talált tárgyat. – Mire mind csodálkozva rázták a fejüket, majd a magas gallérú azt mondta, hogy igen, a mai romlott világban előfordulhat ilyesmi.

Közben a rendőr egy noteszlapra felírta: egy darab használt állapotban lévő pénztárca, tartalma: egy darab katonai nadrággomb. Megtaláló neve ez és ez, lakik itt és itt. A noteszlapot átadta a kapzsinak, aki meghatva mondott köszönetet.

– Na kérem – oktatta a rendőr –, a talált tárgy egy évig megőriztetik, és az esetleg jelentkező jogos és igazolt tulajdonosának átadatik. Egy év múlva pedig, ha addig nem jön érte senki, uraságod tulajdonába megy át, mert uraságod a becsületes megtaláló.

– Köszönöm szíves felvilágosítását – mondta a kapzsi magasra tartott fejjel –, jó napot kívánok, biztos úr! – S elindult.

A többiek egy kis darabon vele mentek.

– A becsület szép dolog! – mondta a bambuszbotos.

– Becsület nélkül nem lehet élni! – állapította meg szigorúan a magas gallérú, és általában majdnem megélték a kapzsi, aki szerény mosollyal ment előttük. Az ünneplés tiszta és meleg volt, hiszen saját magukat ünnepelték a kapzsiiban. Mindegyik úgy érezte, hogy van valami köze a tárcához. Ha egyéb nem, hát az, hogy akármelyikük felemelte volna, ha nem fél, hogy a másik meglátja.

A sarkon elváltak. A magas gallérú – mintegy mindnyájuk nevében – odalépett a kapzsihoz, bemutatkozott, gratulált, és kijelentette, hogy vajha adna az ég még sok ilyen becsületes, derék polgárt a hazának.

Az emberek azután megelégedve és szívükben fennkölt érzésekkel eloszlottak.

A kapzsi boldogan és vidáman sietett el útjára. Hamiskás dalt dúdolt, és jókedvében tenyerével a házak falát csapkodta.

SZENT MIHÁLY LOVA

Egyszer összegyűltek mind a közlekedési eszközök a világ négy tájáról, hogy szövetséget alakítsanak. A gyűlést messze, Ausztrálián túl tartották meg egy akkora óriási teremben, hogy bizony például a Duna kétszer is meg kellene álljon útjában pihenni, ha körül akarná folyni.

Egymás után érkeztek a gyűlésre a villamosok, füttyörészve futottak be a különböző vonatok, a repülőgép három kört írt le a levegőben, mielőtt besétált volna, berregve futott valami elkésett autó, nyomában traktor mormogott s egy dübörgő tank. Elküldték szószólóikat a legelőkelőbb gépek és a legszegényebb járművek is. Sorra vonultak be a biciklik, a drótkötélvonat, a földalatti villamos, az ember két lába, egy pár mankó s egy nyomorék koldus kis vivőszéke, bűvárhajó, óriástestű óceánjárók, sín-zepelinek és hatalmas léghajók, büszke vitorlás jachtok.

A nagy motorberregés, gőzsípok jelzése, tülkölés és sistergés közepette szinte észre sem vette senki az utolsó vendéget. Két feketére festett, kiszáradt botféle bóklászott be a terembe sántikálva, s meghúzódott egy sarokban. Két ütött-kopott rúd. Egy hófehér, karsú motorcsónak elhúzódott mellőle.

– De uram – nyafogta kényesen –, összepiszkolja a lakkozásomat.

A két rúd nem szólt semmit.

A gyűlés megkezdődött. Először is elnököt kellett választani. Nahát, lett itt olyan kavarodás egyszeribe, hogy még! Mindenki elnök akart lenni! De hát persze elnök nem lehet se mindenki, se akárki, hanem csak a legelőkelőbb.

– Az pedig én vagyok! – ütött motorjára a repülőgép. – Csak én lehetek az elnök, senki más! Én királyokat, minisztereket és indiai maharadzákat szállítok. A madarak hasra esnek előttem, ha meglátnak. A múltkor egy sas – aki tudvalevőleg a levegő királya volt eddig –, mondom, egy sas féloldali gutaütést kapott az irigységtől, amikor meglátta, hogy hogyan repülök. A sirályok és a fecskék iskolába járnak hozzám. Azon kívül pedig a háborúban is kitüntettem magam.

– Ha már háborúról van szó – dübörgött közbe a tank –, akkor én vagyok a legelőkelőbb. Kuss! – és gorombán az asztalra vágott. – Én leszek az elnök, ki mer itt csak pisszenni is ellenem, én vagyok a legerősebb.

Ám a sín-zepelint sem a golya költötte.

– Lassan – sziszegte –, csak lassan, enyém a jövő! Az elnök csak én lehetek, nincs gép a világon, amely gyorsabb volna nálam.

Egy hatalmas ballon közbehömpölygött.

– Uraim, uraim, azt hittem, nem vitás, hogy az elnök csakis én leszek. Szégyellem magam önök helyett, hogy erre figyelmeztetnem kell önöket. Én olyan magasságokba emelkedtem már, ahova semmiféle repülőgép el nem mehet. Voltam már tizenhatezer méteren felül is. Belsőmben a legfinomabb műszereket vittem magammal s egy tudós ült testemben, aki felbecsülhetetlen szolgálatokat tett az emberiségnek.

– Lári-fári – berregett a repülőgép –, a tudós, az csak tudós. Afféle közönséges alak. Örülhet, ha egy olyan király egyáltalán szóba áll velem, amilyent én már nem egyet szállítottam.

A fényes és előkelő gépurak között az ember két lába ki se nyithatta a száját. Próbált ugyan tátogni valamit, hogy ő a legrégebbi, tehát legnemesebb közlekedési eszköz, s már Ádám és Éva is ezt használták a Paradicsomban, de lehurrogták.

– Aki gyalogos, az nem úr! – hahotázott a villamos elülső kocsija, s még folytatni akarta, de közben összeveszett a saját pótkocsijával azon, hogy melyikük előkelőbb.

– Vagyok olyan legény, mint te! – duzzogott a pótkocsi.

– Eredj már, hát kiket viszel? Kofákat, nagy kosarakkal. Én miniszteri tanácsosokat is viszek! Azon kívül pedig nélkülem nem is tudsz mozogni.

Már-már összeverekedtek, de aztán közösen fordultak az autó ellen, aki azt mondta, hogy aki villamoson utazik, az egyáltalán nem lehet valami úr, akár az első kocsin megy, akár a hátsón.

Persze erre már közbedübörgött nagybátyjuk, a földalatti villamos is, s elvonultak egy sarokba, ahol megállapodtak abban, hogy közösen elnöknek segítik a földalattit, de aztán, ha már elnök, akkor intézze úgy a szavazást, hogy az első kocsi alelnök, a pótkocsi pedig főtítkárnak legyen.

– Kéz kezet mos – suttogott a földalatti –, ti rám szavaztok, nekem pedig majd lesz gondom rátok. Most megpróbálom még megnyerni számunkra a teherautókat és a traktorokat, s akkor minden rendben van.

A drótkötélpálya kis vonata, aki hallotta az egyességet, nevetett.

– Maga akar elnök lenni, maga szerencsétlen trottyos?

– Persze, hogy én – dühösködött a földalatti –, hát talán maga!

– Már csak inkább én. Én gazdag turistákat viszek, akiknek tele van a zsebük pénzzel, és nincs semmi gondjuk, csak a síelés meg a szánkó.

– Ugyan ne hencegjen! – torkolta le a földalatti –, jól ismerem a rokonnait, meg az egész rongyos pereputtyát. Bányákban szolgálnak, örökös kényszermunkán, és munkásokat megszerszámokat visznek.

A drótkötélvonat elpirult, mert szégyellte szegény rokonait, és gőgösen leszólt a földalattinak.

– Uram, mi soha nem érthetjük meg egymást!

Hát ebben a díszes társaságban persze nem is püsszenhettek a mankók, a koldus vivőkéje pedig valósággal elbűjt a vitorlás mögött. Mukkanni sem mertek. A földalatti felkereste őket is, és nagy ravaszul rávette mindkettőjüket, hogy adják neki a szavazatukat. Azt ígérte, hogyha elnökségre segítik, valami kegydíjat szerez nekik, és öreg napjaikra nem lesz gondjuk. A mankó azt mondta, hogy adjon valami írást erről, de a földalatti nevetve megveregette a vállát.

– Ej, édes öcsém, elvégre urak vagyunk egymás közt, minek az írás!

A gépek látták, hogy a sok össze-vissza beszéddel sose jutnak hatszegeletre, hát megállapodtak, hogy addig is amíg választanak, ültessenek maguk fölé korelnököt. A legöregebb szerkezet vezesse a tárgyalást.

Na, jól van, ebben hamar megegyeztek, és az emelvényre közakarattal felsegítettek egy vén ökörszekeret, amelyik már alig nyikorgott szegény. Sorra járultak aztán eléje, és elmondták beszédeiket, tanúságot téve előkelő voltukról.

Egymás után mentek az emelvény elé a büszke óceánjárók, a versenyautók és fürge motorcsónakok – a vén ökörszekér meghallgatta őket, bólogatott kókadt rúdjaival és köhögött. Egy díszhintó előkelő összeköttetéseit hánytorgatta nagy fennen, mire a vonat szembefordult a gyülekezettel és vészjeleket sívítva ordította:

– Nekem tömegek vannak a hátam megett!

– Akinek tömegek vannak a háta megett, az már nem lehet úr! – mondta egy hidroplán, és megvetően lecsöpögte a vonatot, amiből szinte verekedés lett. – Én egyformán járok vízen és levegőben, csak én lehetek az elnök.

Szerencsére akkor közbekiáltott egy szerencsétlen bicikli.

– Én akarok elnök lenni, én akarok elnök lenni! – s ezen mindenki nevetett, mert tudvalevő dolog, hogy a bicikli pékinasokat és kifutógyerekeket szállít.

Nem tudtak megállapodni. Három nap és három éjjel tartott a szakadatlan versengés. Az óriás gőzhajó már egészen berekedt, a repülőgép is csak suttogni tudott. A földalatti villamos valami kilenc szavazatot gyűjtött össze ez alatt, a hófehér, kényes motorcsónak pedig elaludt a fáradságtól. Az izgalomtól rekedten ordítottak az autók, léghajók és sín-zeppelinek, amikor a negyedik éjszaka hajnalán előállott a sarokból a két fekete rúd, akiről már mindenki megfélemedezett, s az elnöki emelvény elé bicegett.

Ez olyan furcsa volt, hogy a gépek mind elhallgattak, és önkéntelenül félrehúzódva utat engedtek neki. Kop-kopp, kop-kopp, kop-kopp, kopogott a két fekete rúd, s megállott az elnöki

emelvény előtt síri csöndben.

– Ki vagy te? – kérdezte a korelnök, az öreg ökörszakér, és félig felemelkedett. – Beszélj! Ki vagy?...

A két rúd félszegen meghajolt.

– Én Szent Mihály alázatos lova vagyok.

– Elnök akarsz lenni?

– Ha valakinek, hát nekem van ehhez leginkább jussom.

– Miért?

– Mert én vagyok a legelőkelőbb köztetek!

– Ugyan! Micsoda beszéd! – zajongtak a gépek, de csak suttogva, s az öreg az emelvényen csendet parancsolt.

– Hogy mered ezt állítani? – kérdezte. – Nézz körül! A leggyorsabb autók, a legbiztosabb repülőgépek, a legkarcsúbb motoros hajók állnak körülöttem, akik főrangú urakat, királyokat, és bíboros, hermelines vezéreket, s más, asztalnál elől ülőket visznek – hát kit viszel te?

– Én mindenkit – felelte tompán a rúd –, és mindenki egyformán a legnagyobb úr, ha én viszem! Mert akit én viszek, annak senki nem parancsol ezen a világon.

Mély csend támadt a beláthatatlan teremben. S a fekete rúd folytatta.

– Viszek én királyt is, de az nem parancsol már senkinek, ha hetvenhét országa volt is. Viszek én koldust is, de annak nem parancsol senki, ha minden portáról kutyával kergették is el.

A csendet szinte meg lehetett volna érinteni, olyan sűrű volt. S az öreg fekete rúd felemelte hangját:

– Akit én viszek, az előtt leveszik a csákójukat minden királyok, bíboros nagy urak, hermelines vezérek, s más, asztalnál elől ülők, s födetlen fővel áll meg előtte még a pap is. Ha rongyos kéregető volt, akkor is. Virággal borítanak engem a népek, gyertyákat gyújtanak, s meghúzzák a harangokat, ha én elindulok utamra!...

S a büszke gépek, gyors hajók és gőgös repülő, versenyautók és más, minden rendű és rangú szerkezetek, mind meghajoltak előtte mélyen a két feketére festett ütött-kopott rúd előtt... S mire felnéztek: nem volt sehol. Otthagyta őket, az elnökséget s mindent. S ahogy jött csendesen, el is bicegett – Szent Mihály alázatos lova.

ALTATÓDAL

Egy árva kisfiú elindult a nagyvilágba szerencsét próbálni. Ment, mendegélt szegény, néhol vetettek neki egy darab kenyeret, másutt elkergették a kerítés aljából, ő csak ment, ment. Már a cipő régen levásott a lábáról, ruhája csupa rongy, s még a csontja is zörgött, olyan sovány volt, szolgálatot meg nem talált. Hiszen olyan csepp volt még, alig látszott ki a földből, s gyenge a munkára. De hát hajtotta a nyomorúság, mennie kellett.

Nagy útjában egyszer csak elérte Gépország határát. Merő acél-utakon talpalt itt a gyerek, s igencsak kapkodta a mezítlábját – hideg volt az acél-út nagyon –, s összehúzta testén rongyait, mert valahogy... valahogy itt minden hideg volt. Nem az a hideg, amilyen szokott lenni télen, emberlakta országokban, hanem valami olyan állandó, színtelen hűvösség terjengett, hogy anyaszülte embernek attól elállott a lélegzete, és még a csontja is megborzongott.

Ment, ment a gyerek már kora reggel óta Gépországban, s szeretett volna kikeveredni belőle, de fázós ijedtségében csak egyre jobban eltévedt a széles acél-utak s kisebb vas- és réz-ösvények útvesztőjében.

Az utak szegeletin itt benzin folyt az egyik oldalon s merő olaj a másikon. A benzin- és olajárkok partján négyszegletes fémoszlopok állottak egymástól pontos távolságra, olyanformán, mint faluhelyen az almafák; az acél-utak alatt villamosvasutak dübörögtek, a levegőben repülőgépek rajzoltak, akár a legyek, s az utakon egymást érték a legkülönbözőbb gépek, a legtöbbről azt sem tudta, hogy micsoda. Ám ezek a gépek nem embereké voltak és nem embert szolgáltak, hanem csak úgy önmagukban éltek egymás között, mint nálunk mi, emberek. A levegő állandóan bűgött és rezgett a motoroktól, s a kisfiú rettentő ijedtségében futni kezdett.

Amint futott, futott, egyre csak beljebb került, s erre már nem volt se nap, se hold, se csillagok. Tompa és mégis vakító fényesség áradt itt titokzatos szerkezetekből, soha nem lobbanva fényesebbre vagy homályosabbra.

Estére járhatott – de azt itt nem lehetett észrevenni –, s a gyermek fáradtan az éhségtől és szaladástól s ijedtségtől eldőlt a benzines árok partján egy fémoszlop tövében, és sírva fakadt.

– Ó, bárcsak elaludhatnék! – gondolta az árva –, Istenem!... – és sírt, rítt, nem jött szemére a jó, finom, feledtető álom.

Amint ott sírdogál magában, arra jön ám egy gramofon, s megsajnálja szegényt.

– Várj, te kisember – mondta neki jó szívvvel –, majd elaltatlak. – Leült melléje, s nótázni kezdett.

Hallgatta, hallgatta a gyermek, de csak nem aludt el, még inkább sírt-rítt. A gramofon végre is elunta a dolgot, otthagya.

Kisvártatva arra vágtatott egy nagy, kilenclámpás rádió, az is csak megsajnálta, leült mellé.

– Aludj te – mondta neki –, várj csak, várj – s hangszóróját megbillegtetete –, majd dalolok én neked valamit! – és rákezded. De bizony mindhiába, csak sírt, sírt a gyerek, nem tudott elaludni. Végére a rádió is elunta, s sorsára hagyta.

A kis árva két ujját a szájába kapta s dűnnyögött magának, dűnnyögött, de csak nem jött álom a szemére. Hát egyszerre csak megáll előtte egy testes, idősebb autó. Merő alumíniumból volt egészen, s reflektora fényével végig simogatta a kicsit szeretettel.

– Ne sírj, te kicsi ember – mondta –, majd én dúdlok neked olyan altatónótát, hogy egy-kettőre elalszol te attól! – és dúdolni kezdett az autó.

A sebességről énekelt az autó – s dürrögött hozzá a motorja –, ezer és ezer kilométerekről énekelt, s zümmögésében benne volt a száguldás minden lélegzetállító szédülése, a kerekek suhanása, a levegő sziszegése... de hiába, csak sírt, sírt a gyerek, s az autó is otthagya.

– Ostoba kölyök, más dolgom is van! – s elrohant.

Kisvártatva egy szelíd ventilátor ült le melléje, majd egy porszívó, végül egy villanyos motor, s zúgtak és berregtek neki, számokat dúdoltak a fülébe. – „Kilencszáz fordulatot csinállok másodpercenként! – énekelte a motor –, kilencszáz fordulat, nem kicsi dolog! És soha, soha el nem fáradok – olaj az italom, ételem köszén – s ami szabályoz, örök törvény – pontos és meg nem másítható – minden mi bennem van, szigorú való – ezer embernek munkáját végzem – s mindig úgy állok, munkára készen – én erő vagyok és rettentő hatalom – tetszik a dalom? – Na aludj, aludj, hunyd le szemed szépen!...”

Ám a gyerek csak sírt-rítt, s a motor otthagya.

– Vigyen el az ördög!

Hatalmas emelődaru jött arra, megállott egy pillanatra ő is, s dalt mondott az ezer tonnáról, amelyeket úgy emelget, mint a pelyhet; egy tank is megállott mellette, csatából jött, vér borította testét, s hiába dalolt, a gyermek iszonyodva fordult el tőle. Jöttek, jöttek sorra a gépek, egy traktor morgott a fülébe, két mozdony ringatta, egy kötőrő masina a térdére vette, de hiába, csak nem tudott elaludni a gyermek. „Tu-tuúú-tu-tuúú – dúdolt a fülébe egy gyári sziréna – tu-tuúú, aludj te szegény emberféle!” – s dala a munkáról zengett.

*Én ébresztem a világot reggel,
Hahó! Munkára fel, munkára fel!
Tutúú! A gépek befűtve dohognak,
Csak hajrá, neki, ezernyi dolognak,
Hangomra éledjen és szaladjon, rohanjon minden, induljanak mind a kerekek,
Gyártsanak fehérét, gyártsanak pirosat, szabadot s tilosat, hideget, meleget,
Gyártsanak halált és gyártsanak életet, gyártsanak könnyet, mosolyt s veritéket,
Gyártsanak vért és gyártsanak fényt, enyhe homályt és vak sötétséget, mert ez az élet!
Ó, ez az élet, gépek dübörgése és izzó vasak, száguldó szijak, feszülő inak.
Mindegy, hogy kinek, az apáknak vagy a fiaiknak,
Mindegy, hogy keserű vagy savanyú, okos, vagy ostoba,
Öreg vagy fiatal, fiú vagy lány, édes vagy mostoha,
Csak a munka meg ne álljon soha!
Gyártani, gyártani, gyártani! Földön és föld alatt, völgyben és hegyen,
Mindegy, hogy mit, mindegy, hogy miért, mindegy, hogy kinek, csak sok, sok, sok, több
legyen!*

*Tutúú, a gépek befűtve dohognak,
Csak hajrá, neki ezernyi dolognak.
Én ébresztem a világot reggel,
Hahó, munkára fel, munkára fel!*

Ám a szegény kis emberfiú csak váltig sírt-rítt, nem tudott elaludni, s a gyárkürt otthagytá.

– Csacsi! – mondta, és odébb állt.

S akkor arra vetődött egy anya. Egészen közönséges anya. Fáradt és szomorúszemű asszony volt, messze-messze földön járt, és meghallotta, hogy egy anyától lett gyerek sír valahol. S jött, jött a hang után, rátalált, leült ott, és ölbe vette. Fejét a melléhez simította – hozta ezt a mozdulatot magával, rengeteg messzeségekből –, s dúdolni kezdett neki... egyszerű kis semmi dalt, szinte csak úgy beszélve, dünnyögve maga elé... – „Csicsijja-bubujja, aludj kicsi szívem – fenn vigyázz az Isten – csúnya gépek menjetek – álmát ne kísérsétek – tente szívem, tente, ember van mellette!... – aludj kicsi szívem – fenn vigyáz az Isten, csicsijja-bubujja, csicsijja-bubujja...”

Így duruzsolt az asszony, s a gyermek szipogott még egyet-kettőt, s elaludt. Álmában mosolygott. Biztosan meglátta az őrangyalát. Mert akkor szoktak a gyerekek álmukban mosolyogni.